

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Актуальні проблеми правоохоронної діяльності**»
обов'язкових компонент освітньої програми другого рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність

за темою № 8 «Провадження у справах про адміністративні правопорушення»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 20 грудня 2023 року № 12

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 21 грудня 2023 року № 11

Розглянуто на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики
Протокол від 14 грудня 2023 року № 13

Розробники:

1. Завідувач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук, професор Панова Ірина Вікторівна.
2. Доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук Іванов Антон Олександрович.
3. Старший викладач кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики, кандидат юридичних наук Крут Катерина Олегівна.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділення поліції №3 Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, доктор юридичних наук, старший науковий працівник Прокопенко О.Ю.
2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу Факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Казанчук І.Д.

План лекції

1. Поняття адміністративного правопорушення (проступку), його ознаки. Юридичний склад адміністративного проступку, його поняття, значення, структура та види. Поняття та види об'єкта проступку. Поняття та структура об'єктивної сторони проступку. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони проступку. Поняття та види суб'єктів адміністративних проступків. Обставини, що виключають протиправність і винність діяння. Види складів адміністративних проступків.

2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність.

3. Поняття та особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

4. Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, законних представників та представника, захисника, свідка, експерта, перекладача.

Література:

Основна:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2017. – 432 с.

3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: загальна частина: навч. посібник / Кол. авт.; // за загал. редакцією д-ра юрид. наук, проф., С.М. Алфьорова. – Дніпропетровськ : 2014. – 216 с.

3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: Навчальний посібник / за заг. ред.. Моїсєєва Є.М. / Суценко В.Д., Олефір В.І., Константінов С.Ф. та ін. – К.: КНТ, 2008.–264 с.

Додаткова:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: закон України від 22.02.2006 № 3460-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-15>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Про Національну поліцію: закон України [Електронний ресурс]. -

Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

5. Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

6. Про затвердження Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1363-2011-п>.

7. Про охоронну діяльність: закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>.

8. Про джерела фінансування органів державної влади: закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/783-14>.

9. Про затвердження Положення про Національну поліцію України: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.

10. Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2015 № 834 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/834-2015-%D0%BF>.

11. Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності: постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 937 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248634004>.

12. Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності: постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1993 № 615 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615-93-%D0%BF>.

13. Про затвердження Положення про Департамент поліції охорони: наказ Національної поліції України від 06.11.2015 № 43.

14. Положення Про патрульну службу: Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796.

15. Про дорожній рух: закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.

16. Положення Про патрульну службу: наказ МВС України від 02.07.2015 № 796.

17. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України.— 2005.— № 52.—Ст.565.

18. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395.

19. Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України 06.11.2015 № 1376 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>.

20. Інструкція з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23.05.2017 № 440 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-17/conv>.

21. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 № 650 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17/conv>.

22. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1377 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15/conv/paran15#n15>.

1. Поняття адміністративного правопорушення (проступку), його ознаки. Юридичний склад адміністративного проступку, його поняття, значення, структура та види. Поняття та види об'єкта проступку. Поняття та структура об'єктивної сторони проступку. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони проступку. Поняття та види суб'єктів адміністративних проступків. Обставини, що виключають протиправність і винність діяння. Види складів адміністративних проступків.

Адміністративне правопорушення (проступок) - це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Це визначення дається в ст. 9 КУпАП і в ньому робиться акцент на об'єкти адміністративного правопорушення, - громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління.

Ознаки адміністративного правопорушення:

діяння. Йдеться про те, що лише усвідомлювані особою акти поведінки, виражені як у діях, так і в бездіяльності, можуть уважатися адміністративним правопорушенням. Як приклади дій, що є адміністративними правопорушеннями, можна привести керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані сп'яніння (ст. 130 КУпАП), або дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП). Своєю чергою, прикладами бездіяльності, що є адміністративними правопорушеннями, можуть бути ухилення від виконання законних вимог прокурора (ст. 185-7 КУпАП) чи невиконання рішення виборчої комісії, комісії з референдуму (ст. 212-18 КУпАП). Такі прояви психічної діяльності, як думки, бажання, уподобання (навіть якщо вони мають протиправний характер) не можуть уважатися адміністративним правопорушенням;

протиправність ~ адміністративне правопорушення полягає в порушенні правил поведінки, встановлених відповідними правовими нормами. Важливо підкреслити недопустимість використання компетентними органами (посадовими особами), уповноваженими розглядати справи про адміністративні правопорушення, аналогії закону. Порушення правил поведінки лише тоді вважається

адміністративним правопорушенням, коли воно визначене як таке чинним законодавством;

суспільна небезпека – адміністративне правопорушення заподіює або створює загрозу громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, встановленому порядку управління. У цілому йдеться про небезпеку для суспільства, для суспільних інтересів. У навчальній та науковій літературі продовжується дискусія, розпочата в середині минулого століття, з приводу того, що характеризує адміністративне правопорушення, – суспільна небезпека чи шкідливість. Прихильники однієї позиції (А П Ключниченко, Г І Петров, О М Якуба) вважають, що суспільна небезпека властива лише злочинам і не притаманна адміністративним правопорушенням. Інші (Є В Додш, О Є Луньов, Л В Коваль, Л Л Попов) наполягають на тому, що суспільна небезпека властива як злочинам, так і адміністративним правопорушенням, питання полягає лише у мірі (ступені) проявів такої небезпеки у злочинів, відповідно, вона вища. Схиляючись до другої позиції, зазначмо, що такі адміністративні правопорушення, як заготівля, переробка або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції (ст 42-2 КУпАП) чи порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки (ст 175 КУпАП), безперечно, характеризуються суспільною небезпекою. На об'єднавчий елемент суспільної небезпеки в адміністративних правопорушеннях і злочинах указує В К Колпаков, який свідчить, що суспільна небезпека є гносеологічною ознакою об'єктивної сторони складу правопорушення¹,

винність – адміністративне правопорушення особи є лише тоді, коли має місце вина у формі умислу чи необережності. Лише усвідомлювані діяння можуть бути адміністративним правопорушенням. Коли вини правопорушника в діянні немає, то відповідно воно не вважається адміністративним правопорушенням,

караність – адміністративне правопорушення вважається таким за умови, що за нього законодавством передбачено адміністративна відповідальність. Іншими словами, лише те правопорушення вважається адміністративним, відповідальність за яке передбачено КУпАП та деякими іншими законами (що визначають правопорушення як адміністративні та визначають заходи адміністративної відповідальності за них)

Склад адміністративного правопорушення.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність установлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, наявність яких характеризує діяння як адміністративне правопорушення (проступок). За допомоги такої характеристики, як склад адміністративного правопорушення, є можливість отримати його загальну характеристику.

Вказаними ознаками адміністративного правопорушення є: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Об'єкт адміністративного правопорушення – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, яким завдано шкоди адміністративним правопорушенням. Іншими словами, це те, на що спрямовано адміністративне правопорушення.

Види об'єктів:

загальний – усі суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права. Виходячи з визначення адміністративного правопорушення загальним об'єктом адміністративного правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установлений порядок

управління;

родовий - група однорідних суспільних відносин, урегульованих нормами адміністративного права. Наприклад: суспільні відносини в сільському господарстві, в галузі охорони природи, на транспорті тощо;

безпосередній - конкретні суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права. Наприклад, у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 78 КУпАП (порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або впливу на неї фізичних та біологічних факторів), йдеться про безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення

- суспільні відносини у сфері охорони довкілля, яким завдається шкода за рахунок певних протиправних дій. Водночас таке правопорушення характеризується і суспільною небезпекою.

Об'єкт адміністративного правопорушення- слід відрізнити від предмета правопорушення, під яким розуміють конкретні об'єкти матеріального світу (речі), щодо яких учинено правопорушення (автомобіль, наркотичні засоби тощо).

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення — це зовнішні ознаки та обставини, які характеризують адміністративне правопорушення.

Ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

1. Обов'язкові:

а) діяння (дія чи бездіяльність). Ця ознака, описана у висвітленні загальних ознак адміністративного правопорушення, зводиться до вчинення певних дій чи констатації бездіяльності;

б) шкідливі наслідки - негативні зміни, що мають місце в результаті вчинення правопорушення. Зазвичай вказані зміни торкаються передусім об'єкта адміністративного правопорушення. Виходячи з наявності чи відсутності матеріальних шкідливих наслідків розрізняють два види адміністративних правопорушень: з матеріальним складом і з формальним складом. До першого виду відносять такі, для яких обов'язковим елементом є настання матеріальних шкідливих наслідків (наприклад, пошкодження газопроводів під час провадження робіт (ст. 103-2 КУпАП), де матеріальним шкідливим наслідком є пошкоджений газопровід). Своєю чергою, до другого виду відносять правопорушення, для яких факт настання матеріальних шкідливих наслідків не є обов'язковим; для них сам факт учинення правопорушення свідчить про настання шкідливих наслідків (наприклад, порушення порядку провадження господарської діяльності, передбачене ст. 164 КУпАП, може і не спричинити матеріальних шкідливих наслідків із причини випуску якісної продукції, товарів, надання послуг, водночас це - адміністративне правопорушення з формальним складом, оскільки шкідливі наслідки формально полягають у здійсненні господарської діяльності без державної реєстрації чи ліцензії);

в) причинний зв'язок між діянням і шкідливими наслідками. Насамперед стосується до адміністративних правопорушень із матеріальним складом, де необхідно чітко встановити, що діяння передувало настанню шкідливих наслідків і між ними є причинний зв'язок.

Узагальнюючим прикладом, що характеризує об'єктивну сторону адміністративного правопорушення, може бути виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 177-2 КУпАП), де діяння характеризується виготовленням, придбанням, зберіганням або реалізацією зазначеного, шкідливі наслідки - потенційна загроза здоров'ю людей, які вживатимуть такі напої чи вироби, а причинний зв'язок - це встановлення обставин

появи шкідливих наслідків. Водночас слід наголосити, що вказаний приклад - адміністративне правопорушення з формальним складом, де достатньо зафіксувати факт діяння, незалежно від того, чи встиг хтось ужити вказані напої чи тютюнові вироби.

2. Необов'язкові (факультативні):

а) місце вчинення правопорушення. Має значення в таких випадках, як, наприклад, знищення або пошкодження підросту в лісах (ст. 66 КУпАП), де має бути встановлено, що правопорушення вчинене саме у лісі;

б) час учинення правопорушення. Важлива ознака у випадках, скажімо, порушення порядку або строків подання інформації про дітей-сиріт і дітей, які залишилися без опіки (піклування) батьків (ст. 184-2 КУпАП), де важлива обставина - строки (час) подання такої інформації;

в) засоби вчинення адміністративного правопорушення. Є обставиною, яку важливо встановити у таких випадках, як, наприклад, створення умов для організації та проведення з порушенням встановленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій (ст. 185-2 КУпАП), де зазначено, що адміністративним правопорушенням є надання посадовими особами із зазначеною метою приміщень, транспорту, технічних засобів (які певною мірою і є засобами вчинення адміністративного правопорушення);

г) обстановка вчинення правопорушення. Має значення для правильної кваліфікації такого правопорушення, як, наприклад, ворожіння у громадських місцях (ст. 181 КУпАП): важливою обставиною є факт учинення ворожіння саме у громадському місці.

Суб'єкт адміністративного правопорушення - це особа, яка вчинила адміністративне правопорушення. Суб'єктом адміністративного правопорушення може бути фізична особа, яка досягла 16-річного віку, та юридична особа незалежно від форми власності.

Види суб'єктів адміністративного правопорушення:

загальні (яким притаманні всі ознаки суб'єкта). Приклад учинення адміністративного правопорушення загальним суб'єктом - ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство), де до відповідальності буде притягатися будь-яка деліктоздатна фізична особа, яка вчинила протиправні дії;

спеціальні (яким притаманні, крім загальних ознак, певні додаткові - іноземці та особи без громадянства, посадові особи, військовослужбовці, неповнолітні та деякі інші). До найхарактерніших прикладів спеціальних суб'єктів належать посадові особи, неповнолітні, іноземці та особи без громадянства, військовослужбовці, інші особи. Як приклад адміністративного правопорушення, вчиненого спеціальними суб'єктами, можна навести випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим нормам (ст. 128 КУпАП), де суб'єкт правопорушення - керівники підприємств, установ та організацій або інші посадові особи, відповідальні за транспортні засоби. Або - незаконне вилучення паспортів і прийняття їх у заставу (ст. 201 КУпАП), де спеціальні суб'єкти правопорушення - посадові особи.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення -внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до скоєного діяння та його шкідливих наслідків.

Ознаки суб'єктивної сторони:

1. **Вина** - психічне ставлення особи до скоєного діяння та його шкідливих

наслідків. Це - обов'язкова ознака суб'єктивної сторони, що проявляється у формі умислу чи необережності.

Умисел має місце у правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Лише з умислом можуть бути вчинені такі адміністративні правопорушення, як самовільне використання транспортних засобів, машин чи механізмів або зберігання транспортних засобів у невстановлених місцях (ст. 132 КУпАП) чи вчинення насильства в сім'ї (ст. 173-2 КУпАП).

Необережність має місце у правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити. Це може бути втрата паспорта з необережності (ст. 198 КУпАП) чи знищення або пошкодження лісу внаслідок необережного поводження з вогнем (ст. 77 КУпАП).

Мотив – це усвідомлювана причина, яка спонукає особу до скоєння правопорушення.

Мета – це очікуваний результат, бажані наслідки, яких прагне досягти особа вчиненням правопорушення.

Відмінність адміністративних правопорушень від злочинів та дисциплінарних правопорушень

У практичній діяльності нерідко виникають ситуації, що змушують здійснювати кваліфікацію того чи іншого правопорушення. При цьому особливой значущості набуває відокремлення адміністративних правопорушень від злочинів, оскільки іноді вони мають багато спільних ознак. Скажімо, таке явище, як дрібне хуліганство, яке у ст. 273 чинного КУпАП визначається як нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, досить непросто відрізнити від хуліганства як злочину, що у ст. 296 Кримінального кодексу України визначається як грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. Здавалося б, відмінності не настільки значні, проте у першому випадку (адміністративне правопорушення) йдеться про стягнення у вигляді штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправних робіт, або адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб. Водночас у разі вчинення хуліганських дій як злочину до правопорушника можуть бути застосовані штраф від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років.

Стаття 9 КУпАП визначає пріоритет кримінальної відповідальності над адміністративною. Це досягається за рахунок того, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Керуючись необхідністю визначення чітких відмінностей між адміністративними правопорушеннями та злочинами, наведемо основні ознаки, що характеризують вказані відмінності (табл. 8.1).

Стосовно до відмінностей адміністративних і дисциплінарних правопорушень слід зазначити, що критеріїв відмінності - декілька. Основні з них - два. По-перше,

адміністративні правопорушення посягають на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, а дисциплінарні - на правила трудової (службової) дисципліни. По-друге, суб'єкт адміністративного правопорушення не перебуває у службовій залежності від органу (посадової особи), яка здійснює притягнення до відповідальності, а у випадку дисциплінарного правопорушення така залежність існує, оскільки справу розглядає, зазвичай, керівник правопорушника.

2. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність.

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

1) **крайня необхідність** (ст. 18 КУпАП): не є адміністративним правопорушенням дія, учинена в стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, яка загрожувє державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за цих обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо завдана шкода є менш значною, ніж відвернена;

2) **необхідна оборона** (ст. 19 КУпАП): не є адміністративним правопорушенням дія, учинена в стані необхідної оборони, тобто під час захисту державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, установленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони;

3) **неосудність** (ст. 20 КУпАП): не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час учинення протиправної дії чи бездіяльності не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

Альтернативи адміністративної відповідальності

Альтернативи адміністративної відповідальності – це випадки, коли формально існують ознаки правопорушення, але адміністративна відповідальність не настає. Зокрема йдеться про:

1) звільнення від адміністративної відповідальності за наявності дипломатичного імунітету від адміністративної юрисдикції України (ст. 16 КУпАП);

2) звільнення від адміністративної відповідальності в разі добровільної відмови від продовження правопорушення (ст. 44 КУпАП);

3) можливість звільнення від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового колективу (ст. 21 КУпАП);

4) можливість звільнення від адміністративної відповідальності в разі малозначності правопорушення (ст. 22 КУпАП);

5) можливість заміни адміністративної відповідальності дисциплінарною в разі вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовцями, працівниками поліції тощо (ст. 15 КУпАП);

6) можливість застосування виховних заходів впливу, передбачених ст. 24 і КУпАП, при вчиненні адміністративних правопорушень неповнолітніми (від 16 до 18 років);

7) можливість передачі матеріалів справи компетентним органам для

вирішення питання про притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 253 КУпАП).

3. Поняття та особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Провадження в справах про адміністративні правопорушення - це особливий вид процесуальної діяльності, врегульована нормами адміністративно-процесуального права діяльність уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення.

У порівнянні з іншими адміністративними провадженнями воно більш детально регламентовано в законодавстві України. Основні положення зазначеного провадження зосереджені в розділах 4 ("Провадження в справах про адміністративні правопорушення") та 5 ("Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень") розділах Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП). Але, крім зазначеного нормативного акту процедури провадження в справах про адміністративні проступки врегульовуються Митного кодексу України (далі - МКУ) (розділ 19 "Провадження в справах про порушення митних правил") та іншими актами, як правило підзаконними, які врегульовують питання притягнення до відповідальності юридичних осіб.

Йому притаманні наступні особливості:

- виникає у зв'язку із вчиненням проступку та необхідністю проведення адміністративного розслідування;
- реалізується тільки визначеним колом суб'єктів особливе місце серед яких посідають органи виконавчої влади;
- процесуальні акти цього провадження мають певну специфіку;
- за допомогою даного провадження реалізуються норми адміністративної

відповідальності;

- здійснюється, як правило, у позасудовому порядку;
- з усіх видів адміністративного процесу воно найбільш подібне до юрисдикційних проваджень в інших галузях права (зокрема, кримінально-процесуального).

Законодавче визначення поняття має місце у ст.356 МКУ в якій зазначається, що провадження у справі про порушення митних правил включає в себе виконання процесуальних дій (при проведенні митного обстеження), розгляд справи та винесення по ній постанови. Разом з тим в теорії митної справи під зазначеним провадженням можна зустріти й наступні визначення: "це особливий різновид процедур, який здійснюється посадовими особами митних органів із метою виявлення, об'єктивної оцінки, припинення й боротьби з порушеннями митних правил", "це система процесуальних дій щодо фіксації, установлення, правильної оцінки скоєного порушення митних правил".

Як можна побачити однозначна точка зору серед науковців, яка б поєднувала всі їх погляди стосовно цього поняття відсутня.

Загальний аналіз законодавства України дає змогу виділити два види провадження в справах про адміністративні правопорушення: звичайне та спрощене.

Звичайне здійснюється у більшості справ і детально регламентовано чинним законодавством. Воно передбачає складання протоколу, визначає зміст, запобіжні заходи та порядок їх застосування, права та обов'язки учасників провадження, порядок розгляду справ, факти, обставини, що є доказами.

Спрощене провадження застосовується щодо невеликої кількості правопорушень. Таке провадження характеризується мінімумом процесуальних дій та їх оперативністю. Протокол правопорушення не складається, посадова особа, що виявила правопорушення, приймає і виконує рішення про накладення стягнення (штрафу або попередження) на місці вчинення правопорушення. Спрощена процедура не застосовується при провадженні у справах про порушення митних правил (ч.1 ст.363 МКУ).

Залежно від виду органів, які здійснюють адміністративне провадження, розрізняють три види провадження:

- адміністративне;
- судове;
- таке, що здійснюється громадськими організаціями.

В адміністративному порядку провадження здійснюється органами виконавчої влади, тобто:

- адміністративними комісіями при місцевих органах державної виконавчої влади;
- одноособово службовими (посадовими) особами - представниками органів державної виконавчої влади: річкового, повітряного, автомобільного та електротранспорту, внутрішніх справ, пожежного нагляду, рибоохорони, митного нагляду, нагляду за охороною праці, військовими комісаріатами (тобто інспекторами, контролерами, начальниками цих органів) тощо.

Провадження у справах про порушення митних правил здійснюється тільки уповноваженими посадовими особами Митної служби України та місцевими судами (суддями).

У судовому порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється суддями одноособово.

Провадження може здійснюватися і громадськими органами та їх уповноваженими особами, наприклад, громадськими органами з охорони громадського порядку; громадськими інспекторами: Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, лісовим інспектором, мисливським інспектором, органів рибохорони, охорони навколишнього природного середовища тощо.

Завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її точній відповідності із законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі додержання законів, зміцнення законності (ст.245 КУпАП).

Таким чином, провадження у справах про адміністративні правопорушення - це комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі додержання законів, зміцнення законності, які здійснюються спеціально уповноваженим органом або посадовою особою державних органів з метою охорони прав та законних інтересів громадян, охорони власності, виконання завдань з охорони громадського порядку і громадської безпеки.

4. Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, законних представників та представника, захисника, свідка, експерта, перекладача.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172 - 4 - 172 - 9, 173, 173 - 2,

частиною третьою статті 178, статтями 185, 185 - 1, статтями 185 - 7, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

Законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою.